

Milton Friedman 90 Yaşında*

Gary S. BECKER

109

Milton Friedman'ın meslekî kariyeri, onun pek çok politika önerisi üzerine yapılan tartışmalarla öne çıkar. Fakat Temmuz'daki 90'ıncı doğum gününe yaklaştığında o, John Maynard Keynes, Paul A. Samuelson ve diğerlerinden gelen çok yüksek katkılara şahit olan yirminci yüzyılın en etkin ekonomisti olarak git-tikçe daha fazla kabul görmeye başlamıştır.

Friedman, en çok, para arzı büyümesindeki istikrarın enflasyonu ve durgunluğu kontrol etmede hayati olduğu yönündeki görüş olan "monetarizm" ile bilinir. Para arzı ile ekonomi arasındaki ilişki çok değişken olsa bile, tam bir otorite olan Federal Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan, Friedman'ın parasal çatı üzerindeki vurgusunun geçtiğimiz yirmi yıl boyunca Avrupa ve ABD'deki merkez bankalarının düşük enflasyona rehberlik etmelerinde işlevsel olduğuna işaret etmiştir.

Friedman'dan önce ortak ekonomi anlayışı enflasyonun işsizliği azaltacağını, çünkü fiyatların işgücü maliyetinden daha hızlı artacağını kabul ediyordu. 1960'ların sonlarında, Friedman, bunun yerine, sürekli enflasyon nedeniyle işsizliğin devamlı surette azalmayacağını, çünkü enflasyon beklentilerinin daha doğru hale gelmesiyle ücretlerin eninde sonunda fiyatları yakalayacağını ileri sürdü. Onun bu savı o zamandan bu yana – 1970'lerde hızlı enflasyona, ABD'deki yüksek işsizliğin ve 90'larda enflasyonun ihmal edilebilir düzeyde olmasına rağmen ih-mâl edilebilir işsizlikle - iki kez doğrulandı.

Friedman'ın mikro politikaya katkılarında bazıları tam olarak uygulanmıştır. Bunlardan biri, Vietnam Savaşı'ndan sonra askerlik konusunu yeniden ele almak amacıyla kurulan Gates Komisyonu'nda görev yaparken gönüllü orduya ilişkin ikna edici savunmasıdır. Yaklaşan doğum günü nedeniyle Friedman'ı onurlandı-rmak amacıyla gerçekleştirilen bir Beyaz Saray toplantısında ben onun kısmen hayata geçirilen ve büyük tartışmalar yaratmaya devam eden politika önerilerin-den bazılarını tartıştım.

1992 yılında Nobel Ödülü kazanmış olan Gary S.Becker Chicago Üniversitesi'nde ders vermektedir ve Hoover Enstitüsü üyesidir

Şili, devrimci özel emeklilik sistemini hayata geçirmeden yirmi yıl önce Friedman'ın klâsik *Capitalism and Freedom* adlı kitabı o zaman yürürlükte olan, çalıştığı sürece öde (pay-as-you-go) emeklilik sistemini, bireylerin emeklilik için ne kadar ve hangi biçimde tasarruf yapacaklarını seçme kabiliyetlerini azalttığı ve tüm yaşlılara zorunlu olarak uygulanan bir programla fakir yaşlılara ilişkin refah programını birbirine karıştırdığı için eleştirmişti. Bu tavsiyeye 20 yıl önce uylsaydı, ABD ve yaşlı nüfusa sahip diğer gelişmiş ülkelerde halen devam eden Sosyal Güvenlik finansman krizi olmazdı.

Aynı kitapta Friedman, vergi tabanında herhangi bir değişme olmadan sabit %23'lük bir gelir vergisi oranının, 1960'larda yüzde 21'lerden yüzde 91'lere kadar değişen oranlar sistemi ile aynı geliri üreteceğini gösterdi. Bir kaç yıl sonra o daha ileri giderek, ipotek faizleri, bağışlar ve benzeri için yapılan tüm özel indirimlerin kaldırılması koşuluyla, vergi gelirinde hiç bir azalma olmaksızın sabit oranın %16'ya indirilebileceğini gösterdi.

O zamandan bu yana bir çok ülke %90'ın üzerinde olan vergi oranlarını %50 ya da daha altına çekti. Bu şekilde dünya onun sabit oranlı vergi sistemine giden yolunun yarısını katetmiş oldu.

1950'lerin başlarında Friedman döviz kurlarının farklı para birimlerinin arz ve talepleri tarafından tespit edilmesi savını yeniden canlandırdı. Esnek oranlar entelektüel çevrelerde kötü bir üne sahipti, çünkü döviz kurları 1930'larda istikrarsızdı ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bretton Woods Antlaşması varsayımsal olarak sabit döviz kurlarını öngören, dünya çapında bir sistem getirmişti.

Amerikan siyasal liderleri Hazine Sekreteri Paul H. O'Neill'i güçlü dolar hedefi gütmeyi reddettiği için suçladıklarına göre, esnek döviz kurları üzerindeki tartışmalar devam etmektedir. Bu arada ihracatçılar onun, malları diğer ülkeler için daha ucuz kılacak zayıf bir doları teşvik etmesini istemektedir. Sekreter O'Neill doların uluslararası değerine devlet yetkilileri veya edinilmiş çıkarları olan işadamları yerine piyasaların karar vermesine izin verme taahhüdünde haklıdır.

Friedman ile en yakından ilişkilendirilen mikro program okul çekleridir. 1950'lerin sonlarında Friedman, ilk olarak, hükümetlerin okul çağında çocuğu olan ailelere eğitim standartlarını karşılayan özel ya da kamu okullarında kullanabilecekleri çekler vermesini önermişti. O fakir ebeveynlerin bile gerçek seçim hakları olduğunda çocukları için genel olarak iyi bir eğitimi seçeceklerinden emindi.

Okul çeki savunucuları entelektüel savaşı büyük ölçüde kazanmış olmasına rağmen, bu uygulamaya öğretmen sendikaları tarafından ve biletlerin fakir çocukları onların toplulukları içindeki okullara gitmeye teşvik etmesinden korkan pek çok kenar mahalle ebeveyni tarafından etkin biçimde muhalefet edildi. ABD Yüksek Mahkemesi bir kaç okul çeki deneyiminin yasalılığı konusunda bu günlerde bir karar verecek.

Friedman, çalışması husumetle ve bazen çirkin kişisel saldırılarla karşılaşmasından sonra silahlarına sarılmakta çok yüksek bir cesaret sergiledi. Dünyanın onun savunduklarına doğru ne kadar ilerlediğini görmek sevindirici olmalıdır. Doksanıncı yılını dolduran bu büyük ekonomiste dev bir borcumuz var.

İbrahim AYDEMİR

* <http://www.cato.org/special/friedman/friedman-becker.html>